

http://www.etc.se/radikala/templates/ct_117.aspx?number=55538&category=11521

Korea söker försoning med bortadopterade barn

(ur *ETC 060124*)

I filmen *Sympathy for Lady Vengeance* som hade Sverigepremiär i helgen söker den sydkoreanska regissören Chan-wook Park försoning med de över 150 000 sydkoreaner som adopterats från landet. Det skriver forskaren Tobias Hübinette, själv adopterad från Sydkorea.

I helgen hade den sydkoreanske regissören Chan-wook Parks film *Sympathy for Lady Vengeance* svensk premiär. Med *Sympathy for Lady Vengeance* som också visades som avslutningsfilm på senaste Stockholms filmfestival avslutar Park, allmänt betraktad som en av Koreas främsta nu aktiva filmskapare, sin hämndtrilogi som påbörjades 2002 med *Sympathy for Mr. Vengeance* och fortsattes året därpå med den internationellt mycket uppmärksammade *Old Boy*.

Om den första delen av trilogin var den mest uttalat politiska och socialt engagerade, och den andra den mest surrealistiska och tekniskt spektakulära, så är denna tredje och sista del utan tvivel den mest feministiskt färgade samtidigt som den inte bara fokuserar på ett orättvist och orättfärdigt förflutet som måste upprättas och renas genom hämnd, utan också pekar framåt mot försoning och framtiden. *Sympathy for Mr. Vengeance* tog upp brännheta och kontroversiella klassfrågor och de alltmer påtagliga sociala klyftorna i det nya globaliserade och nyliberala Korea efter den ekonomiska så kallade asienkrisen i slutet på 1990-talet, liksom den inte alltför kända förekomsten av en inhemsk koreansk anarkiströrelse, medan *Old Boy* porträtterade ett rasande hämndbegär hos en man som fått sitt liv slaget i spillror efter att ha spenderat femton år oförklarligt och ofrivilligt inlåst i ett klaustrofobiskt hotellrum. Att Chan-wook Park själv sympatiserar med anarkismen och den koreanska arbetarrörelsen och är medlem i Koreas socialistparti, samt att hans far var arkitekt och faktiskt ritade fångelserna åt militärjuntan och dess ökände diktator Park Chung Hee har av förståeliga skäl spelat en avgörande roll för den narrativa strukturen och de teman som tas upp i de båda filmerna.

Till skillnad från *Sympathy for Mr. Vengeance* och *Old Boy* har en kvinna huvudrollen i *Sympathy for Lady Vengeance*, Kum-ja, spelad av den i hela Öst- och Sydostasien välkända och omtyckta skådespelerskan Young-ae Lee, något som inte är speciellt vanligt i det så konfucianskt präglade och patriarkala Korea. Filmen inleds med att Kum-ja kommer ut ur ett kvinnofängelse efter ett 13 års långt straff för mord på en pojke vid namn Won-mo som hon blivit oskyldigt dömd för. Den verkliga mördaren är en pedofilliknande förskollärare som seriemördat ett tiotal barn under sin "karriär", och

Sympathy for Lady Vengeance följer Kum-jas och hennes kvinnliga före detta medfångars jakt på denne man för att utkräva hämnd och få upprättelse. Det starka homoerotiska och lesbiskt färgade systerskap som kvinnorna utvecklat tillsammans under den långa tiden i fängelset, och det öppna manshat som många av dessa så uttryckligt ger röst åt, pekar mot en tydlig feministisk kritik av den koreanska kulturen från Parks sida. Det flödar också av okontrollerat våld även i denna avslutande del, liksom i de två föregående filmerna. Detta närmast outhärdliga och påträngande men samtidigt estetiserade våld har just blivit närmast av ett adelsmärke och karaktärsdrag för den samtida koreansk film som slagit igenom och gått hem i västvärlden under senare år, och gäller inte minst för Ki-duk Kims alla produktioner, Koreas andre store filmregissör som vunnit ryktbarhet även utanför det egna landet och regionen. Sympathy for Lady Vengeance innehåller därför följaktligen en skräckfilmsliknande men samtidigt humoristiskt färgad scen i en övergiven skola på landsbygden, där de döda barnens föräldrar under Kum-jas ledning sticker, hackar, slår och skär sönder den i en stol sittandes fastbundne mördaren.

Den sammanhållande röda tråden i trilogins alla delar som föregår och förorsakar själva hämnden, men som inte uppmärksammats alls i recensionerna och analyserna av filmerna, är berättelsen om förlusten av ett barn, och i två av filmerna förlorat på grund av internationell adoption. I Sympathy for Mr. Vengeance är det en direktör som förlorar sin dotter när hon i en olyckshändelse omkommer i händerna på sin kidnappare, en dövstum fabriksarbetare som nyligen blivit uppsagd från faderns fabrik. Det är just denna förlust av sitt barn som får direktören att ge sig ut på sin oförsonliga hämndresa som slutar med hans egen undergång. I Old Boy informeras huvudrollsinnehavaren Dae-suh efter att mystiskt ha blivit utsläppt från rummet där han hållits fängslad i så många år, att hans enda barn och dotter blivit bortadopterad till Sverige, till en viss familjen von Ljungberg på den autentiska adressen Kungsholmsgatan på Kungsholmen i Stockholms innerstad. Det är just denna vetskap som driver honom att söka efter sanningen bakom varför han satt inlåst i ett rum i femton långa år, även om det senare till Dae-suhs chock uppdragas att dottern inte alls blev bortadopterad till Sverige. Det visar sig nämligen att dottern är Dae-suhs flickvän, och att han därmed drivits att begå incest på samma sätt som hans plågoande en gång gjorde. Adoptionsfrågan som Old Boy egentligen mest bara snuddar vid och som på senare år har fått en sådan framträdande position i den koreanska offentligheten, har Chan-wook Park utvecklat till fullo i just Sympathy for Lady Vengeance där Kum-ja inte bara är en oskyldigt dömd barnamördare som känner stor skuld till barnets föräldrar, utan även själv är mor till en dotter som mot hennes vilja och på den riktige mördarens initiativ blev bortadopterad till Australien i samband med gripandet och rättegången. Kum-jas jakt på mördaren varvas därför i filmen med hennes sökande efter sin dotter, och därmed blir Sympathy for Lady Vengeance inte bara en film om hämnd utan också om försoning.

Bakgrunden till den koreanska adoptionsfrågan står att hitta i det faktum att Korea under en femtioårsperiod adopterat bort mellan 150-200 000 barn till västvärlden. Under flera decennier betraktades denna enorma "barnexport", utan konkurrens den mest omfattande i modern historia, som en källa till nationell förödmjukelse och förnedring, och särskilt gällde detta under kalla krigets diktaturår då adoptionsfrågan närmast var tabubelagd i den politiska debatten. I och med demokratiseringen från och med 1990-talet har skammen i stället omvandlats till skuld känslor, och i denna process har framför allt populärkulturen spelat en avgörande roll genom att gång på gång behandla det tidigare förbjudna ämnet internationell

adoption och porträtter de tidigare bortglömda adoptivkoreanerna på samma sätt som Park gör i *Old Boy* och *Sympathy for Lady Vengeance*. Samtidigt har de adopterade själva fått ett nytt värde som ofrivilliga offer och etniska utlandskoreaner som numera ska omfamnas och återknytas till och återinkluderas i den koreanska nationen, från att tidigare ha varit skammens barn och på alla sätt och vis oäkta koreaner som var tvungna att exkluderas, förträngas och glömmas bort för att inte stigmatisera Korea ytterligare. Kanske viktigast av allt med bakgrund av att barn ofta får symbolisera en nations framtid, är att de bortadopterade barnen i egenskap av fullständigt rena och oskyldiga offer också bär på nyckeln till koreanernas hopp om försoning med sin egen brutala nutidshistoria, bara de är beredda att förlåta Korea för att en gång ha sålt och sänt iväg dem till Väst. Det är just denna innerliga vilja att be om ursäkt till de adopterade parat med ett förtvivlat hopp om att dessa också ska ta emot denna ursäkt och därmed skänka förlåtelse, som *Sympathy for Lady Vengeance* så tydligt ger uttryck för.

Efter att förgäves ha försökt lokalisera dotterns exakta adress hos adoptionsbyrå som hänvisar till sekretessregler, gör Kum-ja helt sonika inbrott på byråns arkiv och lyckas därigenom lokalisera dottern som går under namnet Jenny, nu i nedre tonåren och bosatt på en gård i ödemarken i västra Australien som enda barn till två vita adoptivföräldrar. Hon skickar först ett brev på engelska som hon lyckas sammanställa med hjälp av en ordbok, där hon berättar vem hon är och att hon vill besöka dottern och adoptivfamiljen, och reser sedan till Australien. Jenny visar sig vara ett ensamt barn som dagdrömmer om sin koreanska mor som hon inte kan förlåta för att ha övergett henne, och adoptivföräldrarna framställs som snälla och enkla, men samtidigt aningen naiva. I en drömsk scen super sig Kum-ja och adoptivföräldrarna fulla tillsammans, som ett sätt att mötas bortanför språkförbistring och komma över föräldraantagonismen och konkurrensen om Jenny, och mor och dotter sover tillsammans på golvet på samma sätt som koreanska mödrar normalt gör med sina barn långt upp i åldrarna. När Kum-jas avfärd tillbaks till Korea närmar sig, kräver Jenny att få följa med mot alla sina tre föräldrars vilja, genom att hota med att annars ta livet av sig. Väl i Korea fortsätter Jenny att dagdrömma, och blir i fantasin lekkamrat med Won-mo, pojken som Kum-ja anklagades och dömdes för att ha mördat. Jenny verkar uppenbarligen, trots sin totala okunskap i det koreanska språket, trivas med att vistas i Korea, samtidigt som hon har fortsatt svårt att förlåta sin koreanska mor för att ha adopterat bort henne. Efter en tid dyker också Jennys välvilliga men förvirrade adoptivföräldrar plötsligt också upp i Korea utan att likaså kunna ett ord koreanska, men blir synbarligen väl mottagna i den koreanska gemenskapen i egenskap av föräldrar till ett koreanskt adoptivbarn.

Jenny är vittne till sin mors jakt på, kidnappning av och slutgiltiga avrättning av mördaren, och efter att Won-mo gått igen och visat sitt missnöje med Kum-jas hämndaktion, blir den bortadopterade dottern det sista hoppet för att uppnå den försoning som Kum-ja så förtvivlat strävar efter, och som hela tiden i filmen så uppenbart har varit starkare än hennes hämndbehov. Kum-jas vilja att försonas med sitt olyckliga liv får här symbolisera Koreas närmast desperata strävan efter en uppgörelse med en tragisk historia och en framtid i förlåtelsens tecken. Kum-ja och/eller Korea får också sin försoning, efter att tillsammans med föräldrarna till de mördade barnen ha begravt mördaren. I en närmast plågsamt vacker slutscen på en snöig gata i ett vintrigt och nattligt Seoul tar adoptivbarnet Jenny nämligen äntligen emot och accepterar Kum-jas uppriktiga ursäkt för att ha adopterat bort henne. Kum-ja tar därefter upp Jenny på ryggen på det sätt som koreanska mödrar traditionellt bär

sina barn samtidigt som hon säger till sin dotter att hon alltid ska leva rent och göra gott, och därmed har Korea uppnått den längtan efter försoning med alla sina bortadopterade barn som numera är så stark och påtaglig i det koreanska samhället, och som Chan-wook Parks film *Sympathy for Lady Vengeance* så väl illustrerar.

Tobias Hübinette

forskare vid Avdelningen för koreanska, Stockholms universitet